



Lærling- håndboka



Dette er en håndbok om hva du har krav på i læretida, og hva du må yte selv. Her får du vite mer om dine rettigheter og plikter som lærling/lærekandidat. Du får også en innføring i hva fagopplæringen innebærer og hvordan den er organisert, samt noen tips med på veien. Det er viktig at du stiller godt forberedt til å bli en arbeidstaker under utdanning!



Kjære lærling

For mange unge er læretida det første møtet med arbeidslivet. Vi i LO mener det er viktig at du opplever læretida som en

positiv og lærerik tid. Derfor engasjerer LO seg for at alle skal få lærlingplass, og for at du skal få den opplæringen du har krav på.

Dessverre har noen lærlinger uheldige opplevelser i læretida. LO har over én million medlemmer fordelt på 25 fagforbund. Hvis du organiserer deg i et LO-forbund kan LO hjelpe deg til å gjøre læretida trygg og god. Med LO i ryggen står du sterkere.

Lykke til i læretida – og med fagbrevet!

Peggy Hessen Følsvik, LO-leder

A handwritten signature in blue ink that reads "Peggy Hessen Følsvik". The signature is fluid and cursive.



Noen vanlige spørsmål

Hva er en lærling?

Lærling er etter loven den som har skrevet lærekontrakt med sikte på fag- eller svenneprøve. Som lærling har du rettigheter og plikter etter både opplæringsloven og arbeidsmiljøloven. Er du fagorganisert og/ eller har lærekontrakt i bedrift med tariffavtale har du flere rettigheter som lærling. Hvis du vil bli lærling er den vanligste framgangsmåten å starte på yrkesfag på videregående.

Hva er en lærekandidat?

Lærekandidat er etter loven den som har skrevet opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende opplæring og prøve enn fag-/svennebrev.

Hva er en praksiskandidat?

Praksiskandidat er en som kan oppnå fag-/svennebrev ved å opparbeide seg allsidigpraksis i tråd med fagets læreplan. Det kreves 25 prosent lengre opparbeidet praksistid enn den fastsatte læretida i faget. Praksiskandidaten må deretter bestå en teoretisk og en praktisk prøve i faget.

Hvordan får jeg lærlingplass?

Skolen gir deg veiledning i hvordan du skaffer deg en lærlingplass. Søk ved å gå inn på www.vigo.no innen 1. mars. Du kan også på eget

initiativ skaffe deg lærlingplass. Send søknad direkte til bedriften du ønsker å jobbe i, eller til opplæringskontor. Det beste er å møte opp personlig. Vis deg fra din beste side og vær foreberedt på å gjennomføre et intervju.

Dersom du ikke får lærlingplass, har du rett til å få den opplæringen du trenger for å kunne avlegge fag-/svenneprøve gjennom å gå et tredje år på skolen -VG3. (AOS- alternativ opplæring i skole)

Hva er lærekontrakt og læreplan?

Det skal inngås skriftlig lærekontrakt mellom lærling, lærebedriften og fylkeskommunen. Hvis lærebedriften er medlem av et opplæringskontor, kan også opplæringskontoret være part i kontrakten. Her skal det komme fram hvem som har ansvar for opplæringen. Du kan ta kontakt med fagforeningen på arbeidsplassen dersom du mener opplæringen ikke følger læreplanen. Innhold og form på opplæringskontrakt er fastsatt i departementet.

Hva er en arbeidsavtale?

Alle lærlinger skal skrive arbeidsavtale med lærebedriften. Innholdet i arbeidsavtalen er regulert i arbeidsmiljøloven § 14-6.

STANDARD ARBEIDSKONTRAKT

ARBEIDSGIVER
 Firmanavn: _____ Orgnr: _____
 Adresse: _____ Tele: _____
 Eier/daglig leder: _____

ARBEIDSTED
 Adresse: _____

ARBEIDSTAKER
 Navn: _____
 Adresse: _____
 Fødsels- og personnummer (11 siffer): _____

ANSATT SOM (beskrivelse av arbeidsoppgaver/stilling): _____

ANSETTELSESFORHOLDETS VARIGHET OG ARBEIDSTID
 Ansett fra (dato): _____ Stillingstid: _____
 Fast Midlertidig* Vikarbyrå

*Forventet varighet dersom arbeidsforholdet er midlertidig: _____
 *Grunnlaget for midlertidig ansettelse: _____
 Arbeidstidens plassering: _____ Ukentlig arbeidstid: _____

EVENTUELL PRØVETID
 Prøvetidens lengde: _____
 Eventuell fortlengelse av prøvetid: _____

TARIFFAVTALE/VERNEOMBUD
 Følgende tariffavtale gjelder: _____
 Navn på tillitsvalgt: _____
Sjekk alle nederstående punkter med tariffavtalen.

LØNN OG TILLEGG
 Lønn per time/måned: _____ Andre tillegg: _____
 Helge-/natttillegg: _____
 Godtgjørelsen/diett: _____
 Dato for lønnsutbetaling: _____ Feriepenger: _____

Sted og dato: _____

 Underskrift arbeidsgiver

 Underskrift arbeidstaker

01/2017



LOs jobbhåndbok finnes både som brosjyre og på nett. På nettsiden finner du eksempel på hva en **standard arbeidskontrakt** bør inneholde. Les mer, eller last ned kontrakten på www.lo.no/arbeidskontrakt

Opplæring

Lærebedriften har plikt til å gi deg den opplæringen du skal ha i henhold til læreplan for faget. Du må yte din del og vise initiativ og innsats, være motivert og interessert og være litt frempå. Du som lærling må også selv være aktiv og ta ansvar for egen læring.

Faglig leder er den som har det formelle faglige ansvaret for opplæringen og bedriften/virksomhetens godkjenning som lærebedrift. Navnet til faglig leder skal stå oppført i lærekontrakten din.

Instruktører/veiledere er faglig dyktige ansatte i bedriften som har fått som oppgave å gi deg instruksjon og opplæring i det daglige arbeidet. Ofte vil du ha flere instruktører/veiledere i løpet av læretiden.

Internkontroll må lærebedriften gjøre, for å sikre at opplæringen skjer i samsvar med loven. Internkontrollen skal gjennomføres i samarbeid med representanter for arbeidstakerne/tillitsvalgte i bedriften/virksomheten. (Opplæringsloven § 7-11) Lærebedriften skal gjøre deg kjent med hvem dette er i din lærebedrift.

Veiledning og oppfølging i læretiden er viktig. Dette kan skje på ulike måter, alt etter behov og anledning. Prinsippet er at du alltid skal ha anledning til å kunne ta kontakt med en instruktør eller fagperson der du jobber. Her er det viktig at du er aktiv og interessert, og viser at du ønsker oppfølging. Ta dette opp med faglig leder/instruktør, og finn frem til ordninger som dere synes dekker behovet.

Faglig leder og instruktør/veileder kan være samme person, men behøver ikke å være det. Dette varierer fra bedrift til bedrift og organiseres på ulike måter. Gjør deg kjent med hvordan det fungerer der du er lærling.

Du har krav på veiledning.



Opplæringskontor

Opplæringskontoret arbeider på oppdrag fra arbeidsgiveren din for å sikre at de ivaretar forpliktelsene sine knyttet til opplæringsloven. Opplæringskontoret skal sikre at opplæringen blir gitt i samsvar med læreplanen. Opplæringskontoret kan dersom det er nødvendig for å oppfylle læreplanen, også plassere lærlingen i flere lærebedrifter, samt holde egne kurs.

Opplæringskontoret kan inngå i lærekontrakten med lærlingen/lærekandidaten, men lærebedriften er den formelt ansvarlige for lærekontrakt, opplæring og arbeidsgiveransvar. Dersom du får utfordringer med for eksempel lønn eller arbeidsvilkårene dine er det altså fagforeningen din som kan hjelpe deg med dette.

Endring og heving av lærekontrakt

Alle endringer skal godkjennes av fylkeskommunen. Lærekontrakter kan kun oppheves dersom:

- a. det er brudd på pliktene i arbeidsforholdet
- b. lærlingen eller lærebedriften viser seg å være ute av stand til å fortsette læreforholdet
- c. lærlingen gir skriftlig tilbakemelding om at en ikke vil fortsette

Er ikke opplæringen tilfredsstillende, skal fylkeskommunen/ opplæringskontoret skaffe lærlingen ny læreplass.

Lærlingens rettigheter

- Delta aktivt i egen opplæring. Vurdere egen innsats og faglig utvikling. Dokumentere/logg
- Rett til opplæring i samsvar med lærekontrakten.
- Underveisvurdering/halvårsvurdering/ sluttvurdering.
- Lærlinger har også signert arbeidskontrakt og har dermed retter og plikter i forhold til arbeidsmiljøloven.
- Arbeidsavtalen kan ikke heves uten at lærekontrakten blir hevet.
- Husk å spørre bedriften om det er mulig å få ny arbeidskontrakt når læretiden er over dersom du vil fortsette på arbeidsplassen! Ta gjerne kontakt med den tillitsvalgte.
- Rett til pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT).

Lærlingens plikter

- Du må møte opp til rett tid.
- Du skal gjøre den jobben du blir satt til.
- Du skal bruke påbudt verneutstyr og følge verneinstruks.
- Om du blir syk, må du så tidlig som mulig (senest samme morgen) melde i fra til arbeidsgiver. LO anbefaler ikke bruk av SMS til dette.
- Ring og si i fra hvis du blir forsinket til jobben.



Husk at det ikke er alle arbeidsplasser som har en tariffavtale. Jobber du i en bedrift **uten** tariffavtale så kan du tape både lønn og pensjon. Derfor er det viktig å være medlem i en fagforening og sikre rettferdighet i arbeidslivet.

Hvilke lover og avtaler er de viktigste for en lærling?

Opplæringsloven

Regulerer blant annet videregående opplæring i skole og lærebedrift. Dette er loven som sier hvilke rettigheter og plikter bedriften har overfor deg som lærling, og hvilke rettigheter og plikter du som lærling har overfor bedriften.

Dagens fag- og yrkesopplæring har utviklet seg over lang tid. Fra å være en utdanning som for det meste foregikk i arbeidslivet, er den etter en viktig reform i 1994 helt integrert i videregående opplæring. Opplæringsmodellen med to år i skole og to år i lærebedrift ble blant annet besluttet da. Det har medført flere rettigheter for deg under opplæring, og at arbeidslivets behov for faglært arbeidskraft blir ivaretatt.

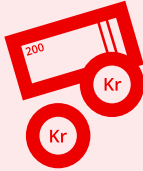
Arbeidsmiljøloven

Skal sikre et godt arbeidsmiljø for alle som jobber i Norge. Loven har regler om blant annet arbeidstid, permisjon, vern mot diskriminering, ansettelse og oppsigelse, varsling og verneombud. Loven gjelder for de fleste arbeidstakere og arbeidsgivere i Norge.

Tariffavtalen

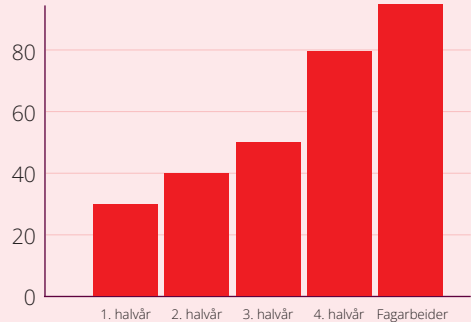
En skriftlig avtale mellom en fagforening og en arbeidsgiverforening eller en arbeidsgiver. Denne avtalen regulerer arbeids- og lønnsvilkår, samt andre arbeidsforhold som overtidsbetaling, helge- og kveldstillegg, ferie, arbeidsklær og andre rettigheter og plikter i arbeidsforholdet.

Tariffavtaler gir deg som arbeidstaker trygghet og forutsigbarhet i arbeidslivet. Det er derfor viktig å være oppmerksom på innholdet i tariffavtalene som gjelder for din bransje eller ditt yrke.



Her er eksempel på et typisk opplegg for lærlinglønn, i form av en gradvis økende prosentandel av lønna til en nyutdannet fagarbeider. Det kan være noen variasjoner. Se tariffavtalen for å finne ut hva som gjelder deg.

■ Lønn i prosent av fagarbeiders lønn



Lønn

I Norge finnes det ingen minstelønn. Dette gjelder også for lærlinger. En normal to-årig læreperiode består av 50 prosent opplæring og 50 prosent verdiskaping, og du skal ha lønn for verdiskapingsdelen av lærlingløpet. I læretida er det normalt å få lærlinglønn, det vil si lønn tilsvarende en viss prosent av lønna til en nyutdannet fagarbeider. Er du lærling, og er organisert, og virksomheten du er lærling i har tariffavtale, har du rett til tarifflønn. Du bør ta kontakt med fagforeningen hvis du har spørsmål om lønna di.

Fag-/svenneprøven

En fagprøve er en avsluttende prøve i industri- og servicepregede fag. I håndverksfagene

heter denne prøven svenneprøve. En fag-/svenneprøve kan vare fra en dag til flere uker. Prøven deles opp i en planleggingsdel, en gjennomføringsdel og en evalueringsdel. Karakterskalaen er tredelt, med karakterene bestått meget godt, bestått og ikke bestått.

Stipend og lån

En lærling med godkjent lærekontrakt kan søke stipend og lån fra Statens Lånekaske for Utdanning. Satsene er i utgangspunktet de samme som for elever i annen videregående opplæring, men fordi du har lærlinglønn får du normalt utbetalt mindre enn en skoleelev.

Lærlinger får støtte for 11 måneder per læreår. Dersom du må bo borte for å gjennomføre læretida, får du bostipend. Søknadsskjema for



dette får du ved å kontakte skolen din, eller ved å gå inn på www.lanekassen.no. Her kan du også se hvor mye du til enhver tid kan få i stipend og lån.

Muligheter etter fagprøven

Den dagen du får fag- eller svennebrevet er en stolt dag! Da har du et bevis på at du mestrer et yrke, og kan søke på jobber der du kan bruke fag-/svennebrevet ditt. Du har også rett til påbygging til generell studiekompetanse etter avlagt fag- eller svenneprøve

Mulighetene for videreutdanning etter fag-/svennebrev øker for hvert år. Noen velger å ta høyere yrkesfaglig utdanning etter noen år i yrket slik som fagskoleutdanning og Mesterbrev. Andre ønsker å fortsette i lærefaget og tar

løpende etterutdanning på arbeidsplassen gjennom kurs/bransjeprogrammer. Med fag-/svennebrev kan du også søke opptak på høyere utdanning, på universiteter eller høyskoler. Det er blant annet åpnet for at du kan søke opptak til høyere utdanning med utgangspunkt i din såkalte samlede realkompetanse.

Det er ikke en selvfølge at alle lærlinger får jobb, i den bedriften de har læretiden i, etter endt fagprøve. Det er derfor viktig at du har en god dialog med bedriften når det nærmer seg slutten på læretiden. Slik finner du ut om du må begynne å søke på andre jobber.



Det er noen institusjoner som er viktige å kjenne til for deg som er lærling

Yrkesopplæringsnemndene (Y-nemnda)

Yrkesopplæringsnemnda har som oppgave å fremme kvalitet på fag- og yrkesopplæringen i fylket.

- Arbeider for best mulig dimensjonering av den videregående opplæringen.
- Arbeider for at rådgivning og fag – og yrkesopplæring blir best mulig.
- Gi råd om hvordan utviklingen av fag – og yrkesopplæringen og samhandlingen mellom skoler og bedrifter kan medvirke til regional utvikling.
- Fremme behov hos, og synspunkter overfor fylkeskommunene.

Fagopplæringskontor

Fagopplæringskontoret i fylkeskommunen er sekretariat for yrkesopplæringsnemnda og har det daglige ansvar for fagopplæringen i fylket. Det vil si at fagopplæringskontoret skal

påse at opplæringsloven blir fulgt i bedriftene, og at opplæringen skjer etter gjeldende opplæringsplaner. Fagopplæringskontoret spiller også en aktiv rolle i å skaffe ungdom lærlingplasser.

Prøvenemnd og klagenemnd

Yrkesopplæringsnemnda oppnevner og administrerer prøvenemndene. Prøvenemndene består av to medlemmer og bedømmer den praktiske delen av fag- eller svenneprøven.

Dersom du ikke består din fag- eller svenneprøve, kan du klage på den avgjørelse som prøvenemnda har tatt til klagenemnda. Klagenemnda vil da enten omgjøre avgjørelsen, eller forkaste klagen.



Organiser deg

Det finnes mange bestemmelser som skal beskytte deg som lærling i læretida. Men lover brytes, også i arbeidslivet. Da er det lurt å fagorganisere seg. LOs forbund har tillitsvalgte som hjelper lærlinger som har trøbbel på jobben, og som kan ordne med juridisk bistand hvis det blir nødvendig.

Skal du som lærling påvirke dine egne lønns- og arbeidsvilkår bør du være fagorganisert. Du har da en mulighet til å påvirke lærlinglønna i en tariffavtale, ulike lønnstillegg, overtidbetaling med videre. Et fagforeningsmedlemskap må også ses på som en forsikring mot urettferdig behandling i arbeidslivet, for eksempel usaklig oppsigelse eller manglende utbetaling av lønn.

Gjennom å være fagorganisert er du også med på å ivareta viktige rettigheter som er kjempet fram av andre fagorganiserte, som for eksempel 5 ukers ferie og lønn under sykdom. Når du begynner som lærling bør du ta kontakt med den tillitsvalgte på arbeidsplassen din. Han/hun vil da hjelpe deg med å melde deg inn i fagforeningen, og kan også hjelpe deg dersom du har spørsmål eller får problemer underveis i læretida. De fleste fagforbund i LO har gunstige medlemskap for lærlinger!

Dette kan du lese mer om på www.lo.no

Velkommen som medlem i LO!

10 bud for en god lærling i arbeidslivet

1. Vær aktiv i opplæringen, og pass på at du får den opplæringen du skal ha i henhold til læreplanen.
2. Vær en aktiv lærling i opplærings situasjonen.
3. Benytt deg av bedriftens faglige støtteapparat i opplærings spørsmål.
4. Møt opp presis.
5. Husk at unødig fravær går ut over både bedriften og kollegene dine.
6. Vis respekt for kolleger og vær høflig.
7. Vær ikke redd for å spørre andre om rutiner i bedriften.
8. Hold orden på arbeidsplassen din.
9. Ta kontakt med den tillitsvalgte hvis det oppstår vanskelige situasjoner i arbeidsforholdet.
10. Organiser deg – fellesskap gir trygghet!



LO er på din side

Hvem vi er

LO (Landsorganisasjonen i Norge) er Norges største organisasjon for arbeidstakere, med over én million medlemmer fordelt på 25 fagforbund. Av disse er mer enn 236 000 unge.

Hva vi gjør

Vi bidrar til å skape et godt organisert arbeidsliv. Det er en viktig fordel for landet vårt, bedriften og for den enkelte. LO og forbundene jobber for at medlemmene skal få:

- rettferdig lønn, gode pensjoner og trygge arbeidsplasser
- gode forsikringsordninger og andre medlemsfordeler gjennom LOfavør
- en stemme for vanlige arbeidstakere overfor politiske myndigheter

LO jobber for at alle som ønsker det skal ha rett til lærlingplass, for gratis læremateriell til alle i videregående opplæring – uansett fag, og for en styrking av tiltakene for å få arbeidsløs ungdom rask ut i jobb, utdanning eller kompetansegivende opplæring.

Hvordan bli medlem?

Som LO-organisert blir du medlem av et av våre forbund. Disse representerer ulike bransjer og yrker, se oversikt på lo.no/forbund. Forbundene er organisert med egne avdelinger og fagforeninger. Disse organiserer de ansatte på den enkelte arbeidsplass.

Les mer og meld deg inn på lo.no.

Kontakt oss – vi er tilstede i hele Norge!

LO Agder

LO Buskerud

LO Innlandet

LO Møre og Romsdal

LO Nordland

LO Oslo og Akershus

LO Rogaland

LO Troms og Finnmark

LO Trøndelag

LO Vestfold og Telemark

LO Vestland

LO Østfold



www.lo.no/regioner

Telefon 23 06 10 00

LO Norge

Torggata 12, 0181 Oslo

**LO har over en million
medlemmer, og alltid
plass til én til.**

Meld deg inn ved å
skanne koden:



Større. Sterkere. Sammen.